

Мартиненко В.О.
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри менеджменту
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»
(м. Суми, Україна)

Транскордонне співробітництво: українські реалії

Максимальне наближення кордонів Європейського Союзу до України та її євроінтеграційні прагнення посилили увагу науковців, експертів та політиків до проблем транскордонного співробітництва (ТКС). Як свідчать соціологічні дослідження, основними цілями ТКС для України є розвиток добросусідських відносин на регіональному рівні, (так вважає 55% респондентів) зміцнення економічного потенціалу і залучення іноземних інвестицій (45% респондентів) [4, с.65-69]. До причин, що стримують процес транскордонного співробітництва у значній частині територіальних громад слід віднести відсутність налагоджених належним чином комунікаційних зв'язків між різними сегментами ТКС та ефективної взаємодії між місцевими органами державної влади і представниками підприємницького та громадського середовищ; недостатньо глибоке розуміння центральними органами державної влади суті та значення ТКС; існування негативного впливу політичного складника на розвиток системи ТКС; недосконалість структури ТКС України; обмеженість повноважень регіональних органів влади та місцевого самоврядування в сфері зовнішньоекономічної діяльності та транскордонного співробітництва; відсутність в Україні чіткого, закріпленого на законодавчому рівні, механізму залучення іноземної фінансової допомоги, що гальмує процес реалізації спільних транскордонних проектів тощо.

Серед чинників, що також гальмують розгортання співробітництва вздовж кордонів, експерти також відзначають [3, с.141-142]: "надмірну амбіційність і, водночас, нечіткість місії функціонування єврорегіонів на

кордонах України та держав Центральної Європи, які декларують прагнення вирішити спільні проблеми у всіх сферах суспільного життя"; низький рівень соціально-економічного розвитку територій, які є учасниками транскордонного співробітництва, порівняно із середніми національними показниками; різницю "між рівнями децентралізації управління у країнах Центральної Європи та Україні; специфіку української правової системи, норми якої часто вступають у колізію з нормами ЄС у сфері управління, підприємницької діяльності". До того ж в Україні не працює принцип децентралізованої організації "програм сусідства", який передбачає підвищення ролі власне місцевих органів влади у визначенні пріоритетів транскордонного співробітництва для тієї чи тієї території, а також дуже обмежений досвід залучення неурядових організацій, у тому числі "мозкових центрів", до планування територіального розвитку, що теж послаблює можливості для більш ефективного розв'язання конкретних проблем ТКС. Багато експертів особливо виділяють сильну залежність життєздатності євро регіонів від джерел фінансування, як правило, зовнішніх [1, с.17].

Спираючись на досвід сусідніх з Україною європейських країн, можна стверджувати, що вище зазначені проблеми неможливо вирішити лише фрагментарними заходами. Тому для створення сприятливих умов для ефективної та взаємовигідної співпраці суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, підвищення соціально-економічного розвитку регіонів України та рівня життя населення необхідно сформувати таку політику регіонального розвитку, яка б підсилила роль місцевого самоврядування і децентралізації державного управління.

Головною метою якісних змін такого співробітництва є зміцнення добросусідських відносин між населенням по обидві сторони кордону, розвиток демократії та управління на регіональному та місцевих рівнях, подолання різниці у рівні розвитку центральних та периферійних районів, підвищення рівня життя громадян та економічного розвитку регіонів.

Проте, слід відзначити, що транскордонне співробітництво в українських

умовах, на відміну від європейських, є більш результативним лише для економіки великих територіальних громад регіону, якими є міста обласного значення, оскільки вони мають у своєму вільному розпорядженні значні бюджетні ресурси у вигляді власних і закріплених доходів. Ці територіальні громади перебувають «ближче» до органів управління регіоном в цілому, а тому цілком можна погодитися з висновками Ю. Макогона і В. Ляшенко, що економічні центри, як правило, концентруються в глибині території і відповідно до них розвивається інфраструктура регіону. Прикордонні райони сусідніх держав наче обернені спиною один до одного. Наслідком цього є більш слабкий соціально-економічний розвиток цих прикордонних територій та нижчий життєвий рівень населення. Звідси випливає природна потреба в заміні такої позиції [2, с.229]. Таким чином, транскордонне співробітництво в умовах України в основному сприяє збільшенню централізованих фінансових ресурсів державного бюджету, які своєю чергою є одним із найвпливовіших важелів централізованого управління переважною більшістю територіальних громад сіл, селищ і міст районного значення. Разом з тим, слід зазначити, що доходи державного бюджету піддаються значно більшому негативному впливу фінансових криз, що серйозно ускладнює не тільки фінансування загальнодержавних програм, а й видатків місцевих бюджетів через діючий механізм міжбюджетних відносин.

Для виправлення ситуації, що склалася в сфері ТКС необхідно здійснити такі заходи, а саме:

- збільшити повноваження місцевих органів влади та місцевого самоврядування, надати їм більшої самостійності у вирішенні спільних з регіонами сусідніх держав завдань регіонального та місцевого розвитку;

- посилити економічну спрямованість співробітництва в рамках ТКС, зокрема в сфері зовнішньої торгівлі, орієнтуючись на список довготермінових пріоритетів впровадження кластерів, стимулювання розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів та їх участі у єврорегіональних об'єднаннях, особливо в напрямі посилення виробничо-технічної кооперації;

- посилити інформаційну підтримку транскордонних програм;
- підвищити рівень забезпеченості органів місцевого самоврядування спеціалістами з питань транскордонного співробітництва та залучення коштів міжнародної технічної допомоги зі знанням іноземних мов (однієї з офіційних мов ЄС), з обов'язковою їх участю у заходах Twinning та TAIEХ;
- розробити і запровадити ефективну, прозору систему проектного менеджменту, моніторингу та оцінки вже реалізованих проектів;
- обом державам ухвалити закони про статус прикордонних регіонів;
- узгодити законодавчу базу обох держав відповідно до європейських стандартів;
- розробити спільну програму торгово-економічного і культурного розвитку, а також виробити план спільних дій в галузі охорони природного середовища та екологічної безпеки, попередження та ліквідація наслідків промислових аварій та стихійних лих, збільшення екологічно чистих виробництв;
- розробити програму співробітництва між громадськими організаціями для реалізації спільних проектів.

Запропоновані заходи щодо розвитку транскордонного співробітництва спираються на набутий світовий досвід співробітництва між місцевими та регіональними владами, насамперед європейський, і підпорядковані створенню сприятливих організаційно-економічних умов для досягнення комплексного, сталого розвитку прикордонних регіонів.

Отже, реалізація вище зазначених напрямів дасть можливість створити умови для вирішення спільних проблем економічного, екологічного, соціального розвитку прикордонних регіонів, допоможе подолати наслідки екологічних та техногенних катастроф, комплексно розвивати транскордонне співробітництво, активізує його на рівні місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, підприємницьких структур України та інших держав.

Література:

1. Гудак В. Прикордонне співробітництво у Центральній Європі. Сучасний стан та суперечності // Будівництво нової Європи: прикордонне співробітництво у Центральній Європі / За ред. д-ра В. Гудака - Ужгород: Закарпаття, 2006. – С.10–23.
2. Макогон Ю. В. Формы и направления межрегионального и трансграничного сотрудничества: [монография] /Ю. В.Макогон, В. И. Ляшенко. – Донецк : Издательство Донецкого национального университета, 2002. – 272 с.
3. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноевропейськими сусідами / Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень «ЄвроРегіо Україна». – К., «К.І.С.», 2004. – 360с.
4. Щерба Г.І. Соціологічні дослідження розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. Зб. наук. праць. – К.: Фенікс, 2007. – Вип. 8. – С.65–69.